

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tilastolain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tilastolain muuttamisesta (HE 77/2019 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Assi Salminen, valtiovarainministeriö
- avustava lakimies Sara Saarela, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Mia Eklund, oikeusministeriö
- apulaistietosuojavaltuutettu Anu Talus, tietosuojavaltuutetun toimisto
- tilastojohtaja Jussi Heino, Tilastokeskus

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan tehtäviksi tilastolakiin tietosuojalainsäädännön voimaantulon edellyttämiä muutoksia sekä terminologisia ja teknisiä korjauksia. Lakiin ehdotetaan lisäksi lisättäviksi säännökset Tilastokeskuksen ylläpitämään yritys- ja toimipaikkarekisteriin lisättävistä neljästä uudesta julkisesta tiedosta.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.2.2020.

Valiokunnan mietintö HaVM 14/2019 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Lakiehdotuksessa otetaan huomioon tietosuojalainsäädännössä tapahtuneet muutokset poistamalla tilastolaista (280/2004) viittaukset kumottuun henkilötietolakiin (523/1999) sekä lisäämällä lakiin viittaukset EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen (EU) 2016/679 ja kansalliseen tietosuojalakiin (1050/2018). Lisäksi tilastolakiin ehdotetaan lisättäväksi neljä uutta julkista tietoa Tilastokeskuksen ylläpitämän tilastollisen yritys- ja toimipaikkarekisterin tietoihin (yritysyksikkö, kasvuyritystieto, sektoriluokitus ja LEI-tunnus). Näillä lisättävillä tiedoilla parannetaan mainitun rekisterin hyödynnettävyyttä asiakaspalveluna ja lisätään yhteiskunnan varoin kerätyn tiedon käytettävyyttä ja vaikuttavuutta. Säädetävän lain tavoitteena on parantaa myös tilastolain sisäistä systematiikkaa ja korjata lain terminologiaa.

Viittaussäännös yleiseen tietosuoja-asetukseen (1 §)

Asiantuntijakuulemisessa on esitetty, ettei EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen ole tarpeen viitata tilastolain soveltamisalaa koskevassa 1 §:ssä. Valiokunta toteaa tältä osin, että tilastolaki, EU:n yleinen tietosuoja-asetus ja kansallinen tietosuojalaki muodostavat tilastotoiminnan ja tutkimuskäyttöön käytettävän tiedon osalta suhteellisen monimutkaisen kehikon, jossa rekisterinpitäjän velvollisuuksia ja rekisteröidyn oikeuksia sekä niistä tehtäviä poikkeuksia on arvioitava ottaen huomioon kyseisten säädösten keskinäiset suhteet. Tilastotoiminta ja tutkimustoiminta, joita molempia tilastolaki koskee, ovat tietosuoja-asetuksessa monin paikoin erityisasemassa, minkä vuoksi säädösten keskinäisten suhteiden korostaminen on valiokunnan mielestä perusteltua. Valiokunta puoltaa informatiivisen viittauksen yleiseen tietosuoja-asetukseen sisällyttämistä hallituksen esityksessä ehdotetulla tavalla lain soveltamisalaa koskevaan pykälään.

Rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijä (17 §)

Tilastolain 17 §:ssä säädetään tietoaineistojen käytöstä. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on noussut esiin kysymys siitä, ettei ehdotuksen 17 §:stä käy selvästi ilmi, mikä taho on rekisterinpitäjä ja kenen katsotaan toimivan henkilötietojen käsittelijänä. Tältä osin valiokunta toteaa ensinnäkin, että ehdotetun 17 §:n muutos on luonteeltaan yksinomaan tekninen Tilastokeskuksen kirjoitusasun muutos. Tästä syystä myöskään muutoksen sisältöä ei ole yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin perusteltu.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklassa on määritelty tietojen käsittely, rekisterinpitäjä ja tietojen käsittelijä. Valiokunnalle esitetyn selvityksen mukaan yleinen tietosuoja-asetus ei edellytä, että rekisterinpitäjästä tai rekisterinpitäjyydestä säädetäisiin kansallisessa oikeudessa erikseen tai yleistä tietosuoja-asetusta täydentävästi, vaan henkilötietojen käsittelyyn voidaan soveltaa suoraan yleistä tietosuoja-asetusta. Saadun selvityksen perusteella tältä pohjalta pystytään arvioimaan, täyttääkö viranomaisen tai muun henkilötietoja käsittelevän tahon toiminta rekisterinpitäjää koskevan määritelmän vai henkilötietojen käsittelijää koskevan määritelmän.

Mikäli tilastolain soveltamiskäytännössä ilmenee valiokunnan saamasta selvityksestä poiketen, että tilastotoiminnan rekisterinpitäjyys ei joiltakin osin ole arvioitavissa yleistä tietosuoja-asetus-

Valiokunnan mietintö HaVM 14/2019 vp

ta soveltaen, tulee lainsäädännön uudistamisen valmistelussa tarkastella tilastolakia kokonaisuudessaan.

Tietojen säilyttäminen (10 a §)

Tilastolain 10 a §:stä ilmenee muun muassa, että tilastoja laativa viranomaisella on säilyttää tilastotarkoituksiin keräämänsä tiedot niin kauan kuin se on tilastolain tarkoituksen toteuttamisen kannalta välttämätöntä, jollei tietojen säilyttämisestä säädetä toisin muussa laissa. Lakiehdotuksessa ehdotetaan pykälästä poistettavaksi viittaus kumotun henkilötietolain 12 §:n 2 momenttiin. Asiantuntijakuulemisessa on esitetty kritiikkiä sen suhteen, että säännös jättää rekisterinpitäjän harkinnan varaan tietojen säilytysajan.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaan henkilötiedot on säilytettävä muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen tietojenkäsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten. Henkilötietoja voidaan kuitenkin säilyttää pidempiä aikoja, jos henkilötietoja käsitellään ainoastaan yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten 89 artiklan 1 kohdan mukaisesti edellyttäen, että asetuksessa vaaditut asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet on pantu täytäntöön rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Valiokunnan saaman selvityksen perusteella yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan kansallisessa lainsäädännössä voidaan myös täsmentää asetuksessa säädettyjä yleisiä edellytyksiä, jotka koskevat henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuutta, sekä säätelee tarkat vaatimukset, joilla määritetään rekisterinpitäjä, käsiteltävien henkilötietojen tyyppi, asianomaiset rekisteröidyt, yhteisöt, joille henkilötietoja voidaan luovuttaa, tarkoituksen rajoitukset, säilyttämisaika ja muut toimenpiteet, joilla varmistetaan laillinen ja asianmukainen käsittely.

Tilastolain tarkoituksen mukaisesti tietoja käsitellään ainoastaan tilastotarkoituksiin tai tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia varten. Valiokunnalle esitetyn tiedon mukaan yleisessä tietosuoja-asetuksessa vaaditut asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet on pantu täytäntöön rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Valiokunta toteaa, että voimassa olevan lain sanamuoto lähtee tietojen säilyttämisen ajan määrittelyssä "välttämättömyydestä", jota arvioidaan suhteessa tilastoinnin tai tietojen tutkimuksellisen käytön merkitykseen tietojen säilyttämisessä. Välttämättömyyden arviointia voidaan pitää tarkempana lähtökohtana tietojen säilyttämisen osalta kuin yleisen tietosuoja-asetuksen määrittelyä "säilyttämisen tarpeesta". Valiokunta pitää käytettävissä olevan tiedon perusteella hallituksen esitykseen sisältyvää sääntelyä mahdollisena ottaen huomioon yleisen tietosuoja-asetuksen edellä mainittu 5 artikla sekä saatu selvitys asetuksen sallimasta kansallisesta liikkumavarasta.

Yhteenveto

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana. Valiokunta toteaa lisäksi, että EU:n yleisen tietosuojalainsäädännön

Valiokunnan mietintö HaVM 14/2019 vp

voimaantulon vaikutuksia tilastolakiin on syytä vielä erikseen tarkemmin arvioida ja tarvittaessa ryhtyä lainvalmistelutoimiin tilastolain uudistamiseksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 77/2019 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 5.12.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Jussi Halla-aho ps
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Anna-Kaisa Ikonen kok
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Matti Semi vas
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Ben Zyskowicz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ossi Lantto